Bialystok, den 5. April 1942 PREIS 20 PF.
№ 2 Цана 20 фнг.

NEUER WEG
Weissrutheniche Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok

НОВАЯ ДАРОГА

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Verlag: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Puschkin-Str. 5, Tel. 253 u. 437 — Bankkonto Stadtsparkasse 55. Anzeigenpreise: Z. Z. ist die Preisliste 1 gültig.

Беласток
5 красавіка 1942.

Адрас Рэдакцыі: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Puschkin-Str. 5, Tel. 253 u. 437 — Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 55, — Bialystok

УСІХ БЕЛАРУСАЎ ВІТАЕМ З ВЯЛІКОДНЫМІ СЬВЯТАМІ!

Краёвы самаўрад у Остляндзе

Нагоды да супрацоўніцтве для Эстоніі, Латвіі й Літвы

У працэсе адміністрацыйнае разбудовы ў занятых усходніх абшарах Райхсміністар Альфрэд Розэнбэрг выдаў указ для Райхскамісарыяту Остлянд, які ўпарадкоўвае адміністрацыю ў Гэнэральных Акругах Літвы, Латвіі й Эстоніі і які ў асаблівасьці прадбачыць самаадказнае супрацоўніцтва сучаснае краёвае ўлады. У выканаўчых пастановах да ўказу гаворыцца, між іншым, што мясцовае насельніцтва ў часе вайны й у часе заняцьця краю дало так шмат доказаў сваёй добрай волі да супрацоўніцтва, што магчымым ёсьць забясьпечаньне далёкаідучага самаўпраўленьня. З гэтага вынікае, што нямецкае кіраўніцтва ў трох гэнэральных акругах прадстаўляе надзорчую ўладу, тады як безпасярэдна адміністрацыйная дзейнасьць выпаўняецца краёвымі ўласнымі ўладамі.

Падрабязна арганізацыя ўпраўленьня прадстаўляецца наступна: Нямецкая найвышэйшая ўлада і палітычнае кіраўніцтва, пад агульным кіраўніцтвам Райхсміністра на занятыя ўсходнія абшары, знаходзяцца ў руках Райхскамісара на Остлянд або вызначаных ім урадаў, гэнэральных камісараў на Літву, Латвію й Эстонію і ў апошняй інстанцыі ў паасобных камісараў правінцыяў. Устаноўлены Гэнэральны Камісар праводзіць надзор над усім упраўленьнем краю і ўпаважаны чыніць такія мерапрыемствы, якія неабходны для яго парадку. Гэта абавязвае ў асаблівасьці справы гаспадарчага ўпраўленьня, паскольні гэтага вымагаюць ваенна-гаспадарчыя патрэбы чатырохлетняга пляну.

Краёвае ўпраўленьне будзе выконвацца ў межах дадзеных пастановаў уласнымі, г. зн. літоўскімі, латвійскімі і эстонскімі органамі і ўладамі з уласным пэрсаналам урадоўцаў, вызначэньне якіх паводле ступені іх становішча адбываецца непасрэдна нямецкімі цывільнымі ўладамі або з іх дазволу. Найвышэйшую Краёвую Уладу творацць у Літве гэнэральныя раднікі, у Латвіі — гэнэральныя дырэктары, у Эстоніі — краёвыя дырэктары, з якіх Першы зьяўляецца урадовым кіраўніком унутраных спраў, тады як іншыя падзяляюцца на розныя спэцыяльныя рэсорты. Урадамі краёвае самаўрадавае адміністрацыі зьяўляюцца самаўрадавыя карпарацыі павету, выдзеленыя з павятовай адміністрацыі гарады (на чале з павятовым старастай, які мае становішча роўнае з ляндратам або надбурмістрам), воласьці і аб'еднаньне воласьцяў.

Урадовай мовай у зносінах з уладамі нямецкае цывільнае ўправы зьяўляецца нямецкая мова, унутры краёвага самаўраду — нямецкая й мова данага краю.

* * *

Нядаўна выданы зямельны закон паказаў ужо, як выразна ў адбудове вызваленага ўсходу выявіліся ўсе сілы, якія гвалціў бальшавізм сваімі бяздушнымі гаспадарчымі экспэрымэнтамі. Перамаганьне калхознае сыстэмы цяпер зьяўляецца заданьнем, якое павінна быць выхадным пунктам усялякага аздараўленьня ў занятых усходніх абшарах, доўга належаўшых да саветаў. Гэта пабудзіла балтыцкія народы, якія трапілі пад Маскоўскае панаваньне вясной 1940 г., шукаць нагоды да актыўнага супрацоўніцтва і гэтым самым на сваю ўласную адказнасьць фармаваць сваё будучае існаваньне. Гэтая магчымасьць была створана праз новаўпарадкаваньне адміністрацыйных справаў у Остляндзе, пры чым Гэнэральная Акруга Беларусі мусіла быць памінута, бо яе абшар доўга належаў да саветаў і дзела гэтага там няма ў наяўнасьці дастатковых арганізацыйных і пэрсанальных прадумоваў, як у Літве, Латвіі і Эстоніі.

Новае распараджэньне аб адміністрацыі абаснована досьледам, што [illegible] балтыцкія народы, вызваленыя нямецкім аружжам з-пад бальшавіцкага гвалту, паказалі сябе ў сваёй гатоўнасьці да супрацоўніцтва. Калі маюць разгарнуцца ўсе творчыя сілы Усходу, каб зьліквідаваць праклятую спадчыну па бальшавіках, то якраз эстонцы, латышы і ліцьвіны паклікаваны да гэтага ўзьдзейнічаньня, бо і ім у адносна кароткі час нанесены шкоды бальшавіцкай сыстэмай тэрору, якая жорстка нішчыла народныя сілы. Аднак падваліны іх істотнага жыцьця ў каранным абшары яшчэ ня былі так грунтоўна зруйнованы і падарваны супраціўным натуры парадкам гвалту, як на землях, здаўна належаўшых да саветаў.

Нядаўна абвешчаны кліч Сталіна, паводле якога савецкая армія быццам «змагаецца толькі за справядлівую справу», спаткалі балтыйскія народы з глыбокім абурэньнем. Першы Гэнэральны Раднік Кубіліунас апублікаваў заяўленьне, у якім гаворыцца:

«Нашаму краю прыпадала быць першым бастыёнам бальшавіцкага маршу ў падрыхтоўцы да нападу на заходня-эўрапэйскія краіны.

Таму літоўскі народ зьяўляецца жывым сьведкам аграмадных разьмераў і посьпеху, з якімі вяліся гэтыя прыгатаваньні. Пасьля таго, як літоўскі народ ня толькі з прапаганды, але ў жыцьцёвай сапраўднасьці пазнаў сталінскі бальшавізм, сягоньня літоўскі народ прыймае ўдзел усімі сіламі ў сваёй зьнішчальнай барацьбе супроць страшных ворагаў чалавецтва. Нямецкая Збройная Сіла выратавала Літву з бальшавіцкага пекла, і яна сягоньня можа, нават у найцяжэйшых ваенных умовах, шаг за шагам адбудоўваць ізноў сваё гаспадарчае й культурнае жыцьцё, за што яна будзе вечна ўдзячная Вялікаянямецкаму Райху».

Літоўская ўрадавая газэта «І Ляісвэ» ў Коўне ў сваім камэнтары да гэтага зазначае: «Магілы зьверскі забітых гавораць мовай, якую толькі толубы могуць зразумець. Перад імі дэмаскуюцца запэўненьні Сталіна, як бязсумленнае ашуканства».

Указ Райхміністра для занятых усходніх абшараў тром народам, якія адчулі бальшавізм на сваім уласным целе, указывае дарогу да іх шчасьлівае будучыні, у якой яны змогуць выявіць усе свае творчыя сілы для свайго дабра і з уласнай, найдалей ідучай самаадказнасьцю збудуюць свой лёс.

Гэта вынікі бальшавіцкае зімовае афэнзывы. Атака за атакай разьбіваецца аб нямецкі агонь абароны, і усьцяж сотні і сотні паўшых бальшавікоў пакрываюць палі перад нямецкімі становішчамі

Беларусь пад знакам аграрнае рэформы

Газэта «Фёлькішэр Бэобахтэр» у вадным з апошніх нумароў падае наступнае апісаньне ўражаньня, якое зрабіла на беларускіх сялян новая аграрная рэформа:

«Насельніцтва Беларусі пасьля абвешчаньня вялікае справы вызваленьня праз выданьне новага аграрнага распараджэньня знаходзіцца цалком пад знакам гэтае падзеі. Паняволенае й да рэшты зданае на самаволю бальшавіцкіх уладароў, насельніцтва Беларусі ад гадоў ня мела больш ніякага права свабоднага голасу для выражэньня сваёй згоды або адмовы. Як бязвольная прылада савецкае няволі і эксплёатацыі, працавала яно ў самых немагчымых умовах. Пасьля збаўленьня ад бальшавізму, дзякуючы ўваходу нямецкіх войскаў, цяпер наступіў новы зямельны парадак, які прыняты з цалком надзвычайнай радасьцю й прызнаньнем.

На сходах абгаварываюцца вынікі гэтага указу дзеля ліквідацыі савецкае дрэннае гаспадаркі і завядзеньня новага зямельнага парадку. Тэлеграмамі з выражэньнем удзячнасьці й пісьмамі да Фюрэра, да Нямецкага Народу й Цывільнае ўлады Беларусі беларускія сяляне даюць доказы сваёй глыбокай удзячнасьці і радасьці з прычыны скасаваньня жыдоўска бальшавіцкае калгаснае няволі.

Ваенныя выдаткі Англії: 150 мільёнаў штодзень

Далёка перавышаны найбольшыя выдаткі 1914/18 гг

Новыя агранічэньні: зьмяншэньне порцы ў хлеба

Ангельскі міністар фінансаў Кінгслей-Вуд, выступаючы ў аўторак у Ніжняй Палаце, аблічыў ваенныя выдаткі Англіі на цяперашніх $14^1/_2$ мільёнаў фунтаў (150 мільёнаў РМ) за адзін дзень. Далейшае павялічэньне выдаткаў у найбліжэйшым часе зусім праўдападобнае. Найбольшыя выдаткі з папярэдняй вайны ўжо перавышаны, а іменна ў два з паловай разы.

Агельскі ўрад з увагі на павялічэньне выпадкаў ашуканства ў галіне адзежных прыдзелаў зьмяніў дасюлешнюю сыстэму выдачы дазволаў на гандаль і пункты продажы. У многіх выпадках замест зданых напоўненых матарыялам мяшкоў знойдзены мяшкі, напханыя абрэзкамі паперы.

Швэдзкі камунікат паведамляе аб далейшым памяншэньні ангельскага выдзяляньня хлеба, якое цяпер складае дзьве унцыі (46 грамаў) у тыдзень.

Масква пасылае ўцярпеўшых ад бомбаў на фронт

„Я з работніцкага палка „Чырвоны сьцяг“...

Калі згарэлі „Ізвестія“. Адно з безкрысна ахвяраваных міліцэйскіх угрупаваньняў Сталіна. Гадзіны лёсу бальшавікі ня могуць стрымаць.

Надзвычай аграмадныя страты паносьць бальшавікі, усьцяж і ўсьцяж накідваючыся на нямецкія пазыцыі. Сталін кінуў усё ў барацьбу. Сібіракі, татары і рабочыя, яны мусяць баяцца надыходзячай вясны, бо-ж лёс нельга стрымаць.

РК— Надзвычайнае паведамленьне.

Перад намі стаіць ваеннапалонны Міхал Д. «Вам 52 гады? Да якое-ж тады вайсковае часьці належыце вы?» «Я, з палка работнікаў «Чырвоны сьцяг»..., адказвае чалавек. Ён кажа гэта зусім проста, не кладзе ніякага націску на якое-небудзь слова, але мы ўважна прыслухоўваемся. З палка работнікаў «Чырвоны сьцяг?» Гэта-ж быў адзін з такзваных адборных аддзелаў маскоўскіх міліцыянераў? І адтуль прыйшоў гэты маленькі, непаказны на від і непадобны да салдата чалавек?

«Ніяк бальшэвікі, ніяк бальшэвікі...»

«Як вы трапілі ў вашым веку ў гэты аддзел? Гэта-ж звычай здольныя да ваеннай службы, адборныя бальшавікі?» «Ніяк бальшэвікі, ніяк бальшэвікі!», баронішча дапытваны палонны, раптам цяпер з ажыўленай словагаварлівасьцю і поўнымі тэмпэраманту рукамі. Слова «бальшавікі» як быццам робіць на яго вялікае ўражаньне. Перапалоханы ўглядаецца ён на тлумача: «Ну добра, добра ўжо»...супакайвае яго гэты, «раскажыце вось, як-жа ёсьць з работніцкім палком «Чырвоны сьцяг». Як вы трапілі ў гэты аддзел?» І Міхал Д. расказвае нам, як ён у 1924 г. мусіў закрыць сваю кнігарню ў Маскве на Пятроўскай вуліцы, як тут хутка на яе мейсцы адчынены быў літаратурны магазын камуністычнае партыі, ён сам, аднак, даўгі час надарэмна мусіў шукаць работы, галодны й халодны, покі, урэшце, з многімі трудансьцямі ня быў прыняты пасабляючым работнікам у дрэваапрацовачную фабрыку.

...тады надышлі нямецкія бамбардыроўшчыкі.

«8 гадоў я там працаваў», расказвае далей палонны, «тады аднойчы раптам згінуў уласьнік, і фабрыка была закрыта. Гэтым разам, аднак, я меў шчасьце. Пры выдавецтве «Ізвестія» патрабаваліся паноўшчыкі. Я кінуўся туды й быў задаволены, хоць зарабляў няшмат. Але часы былі кепскія і з маімі пазнаньнямі я ня мог нічога больш зрабіць. Тады прыйшла вайна. Многа нямецкіх самалётаў кідала на Маскву бомбы. Кожны дзень было відаць у горадзе больш руінаў і дыму. І калі я аднойчы раніцай прышоў на сваё мейсца працы, вялікі дом «Ізвестіяў» быў таксама толькі вялікай кучай руінаў.— Цяпер я ня меў больш ніякай работы і ўсе, хто быў са мной пры газэце, таксама. Уся Пушкінская плошча была кучай чарэп'яў, грузу й абломкаў сьценаў. Тады мы пайшлі да хаты. Тры дні пазьней я атрымаў паведамленьне, што я ўпісаны ў работніцкі полк «Чырвоны сьцяг». Там я спаткаў таксама многіх прыяцеляў з «Ізвестій», старых і маладых. Гарох з капустай. Мы думалі спачатку, што нас выкарыстаюць для аховы бясьпечнасьці гораду і проціпаветранай аховы, бо-ж гэта быў полк рабочых, а не якоесь рэгулярнае войска. Але не наступны дзень мы былі зладаваны ў жалезнадарожныя вагоны — я думаю, было нас добрых 300 чалавек— і павязьлі да Аляксандрава. Тут мы былі разьмешчаны ў вялікіх, пакрытых саломай шопах. Было холадна, кармілі дрэнна, і настрой быў кепскі, бо мы ня ведалі, што мы мелі тут рабіць. Мы-ж ня былі ніякія салдаты!... Тады пачалі нас вучыць, як абходзіцца з вінтоўкай, закладаць міны, кідаць гранаты. Але ніхто з нас не атрымаў аружжа. Мы мелі на 10 чалавек адну вінтоўку, якая пераходзіла з рук у рукі, і пасьля службы зараз-ж мела быць зьвернута. Так трывала 11 дзён. Тады паехалі мы ізноў на станцыю. Хутка, аднак, мы заўважылі, што едзем у другім напрамку. Многім тады проста дух заняло...»

Полк рабочых, як сагнаныя рэзэрвы.

«І калі нас высадзілі на полі, мы чулі ўжо зусім блізка страшэнны гул артылерыі. Тут амаль кожны атрымаў вінтоўку. Некаторыя атрымалі таксама ручныя гранаты... Сягоньня больш нікога не засталося ў жывых з маіх прыяцеляў, якія прыйшлі са мной з Масквы. Але надыходзяць усьцяж новыя рабочыя з фабрык і магазыну, зьнішчаных немцамі». Полк рабочых «Чырвоны сьцяг» быў адводным рэзэрвуарам для астаўшыхся бяз працы рабочых у выніку бомбавых пашкоджаньняў. Іх тысячамі безкарысна гоніць бальшавікі ў агонь, каб адцягнуць гадзіну лёсу. Але ніщто ўжо больш ня зможа стрымаць гэтай гадзіны.

ТАК ВЫГЛЯДАЕ СЯГОНЬНЯ ПОРТ ФЕАДОСІЯ

Усюды ляжаць зьнішчаныя нямецкімі бомбамі савецкія караблі для транспарту войска й матарыялу паміж абломкамі грэблі.

Затоплена звыш 800.000 БРТ

перад узьбярэжжам Амэрыкі

Артылерыйская дуэль: падводная лодка супроць фрахтара

Выпушчана апошняя тарпэда. Артылерыйскія пападаньні ў вялікі карабель. Пасьпяховае паляваньне пад самым носам Рузвэльта. „Страляйце, хлопцы, страляйце!“ Фрахтар дзіка страляе ў стороны. Цяжка пашкоджаны...

Ад ваеннага карэспандэнта ГЭРБЭРТА ШПРАНГА

Ізноў затоплена ў сярэдніх і паўночна-амэрыканскіх водах 19 гандлёвых караблёў 109.000 БРТ. Ізноў былі пры рабоце нашыя падводныя лодкі пад самым носам Рузвэльта і навысілі агульную цыфру затапленьняў перад берагамі Амэрыкі на больш чым 800.000 БРТ.! Гэта не паасобныя рэзультаты, як думала Англія й Амэрыка, паведамляючы аб гэтым 21 студзеня ў надзвычайным камунікацэ. Цыфра затапленьняў павышаецца бязупынна, і англа-амэрыканскае фрахтовае караблеабыймо ўсьцяж меншае. Ужо выбіта з строю прыбярэжный флятыліі З.Ш.А. паўсотні караблёў, калі ўсяго гэта флятылія налічвае 309 караблёў. А гэта-ж яшчэ толькі быў пачатак...

ПК. — Надзвычайнае паведамленьне.

«Падводная лодка» знаходзіцца ў паваротнай дарозе на бацькаўшчыну. Паляваньне перад амэрыканскім узьбярэжжам было пасьпяховае. Няма больш ніводнае тарпэды ў лодцы. Ня гледзячы на сільны ўсходні вецер, які дзьме насупроць лодкі, экіпаж настроены весела. Жыцьцё на палубе стала лягчэйшае пасьля таго, як выпушчаны з кармавое часьці рэзэрвныя тарпэды. Цяпер можна свабадней парушацца, як пры павароце на бацькаўшчыну. А бацькаўшчына ўсьміхаецца!

Добра прымацаваныя ў вежы, у прамасьленай вопратцы, бязупынна нясуць варту выглядаючыя на паўдзённы захад пасты. Узьнімающа аграмадныя хвалі супроць лодкі, і яна кожны раз трашчыць, калі рэз ўдараюць аб маставую пакрыўку, як быццам лятунскія бомбы разрываюцца ў вадзе. Нізка навіслі хмары і нясуцца над лодкай. Бачанасьць слабая.

«Вярхі маштаў спусьціць!» — каманда электрызуе, як заўсёды. Камандант глядзіць праз шкло. Вялікі карабель вырастае на гарызонце з маштамі, комінамі, мастамі, надбудованымі памосткамі, пад'ёмнымі кранамі! «Праклятыя!..» —не ўсьведамляючы ўласьціва сабе гэтага, камандант «падводнае лодкі», насіцель рыцарскага крыжа Б., лаецца на чым сьвет. Ніводнае тарпэды няма ўжо ў лодцы! Такі вялікі карабель мусіць быць напэўна пушчаны ў сунакоі. Але гэта таксама немагчыма!

«Старажавы афіцэр» — «Пане Капітанлейтэнант!» «Мы яго абстраляем артылерыяй!» Магчыма, ён зробіць нам прыемнасьць і дазволіць зыйсьці ў лодку!»

«Артылерыя, гатоўся!» Абслуга гарматаў узьбіраецца на вежу. Падзяваючы плавальныя касьцюмы, таўстыя канапляныя вяроўкі закручаны каля матросаў і ўвязаны на вежы. Тады выходзяць яны паасобку на палубу. Дабіраемся да гарматы з боем, мэтр за мэтрам. Артылерыйская амуніцыя падаецца праз адтуліну. Урэшце, усё гатова!

Дзікая пальба!

«Гарматы на пагатове!» «Можна страляць!» Раздаецца з гукам першы выстрал. Цяпер залежыць, ці перапалохаем іх, ці не? Ці пакінуць яны фрахтар? Ці зыйдуць у лодкі? Другі, трэці, чацьверты выстралы вылятаюць з дула. Б'юць кудысь далёка ў мора. Вылятаюць да неба, раз бліжэй, раз далей. Аднак, заўсёды міма фрахтара. На таких моры й пры гэтакіх хвалях амаль немагчыма правесьці правільную стральбу. Гэта зразумеў таксама і фрахтар. Ён адкрывае таксама агонь і з дзікім гукам б'е ў стороны.

Артылерыйскі афіцэр спакойна выдае свае загады. «10 мэтраў управа!» Ізноў ударае снарад далёка з левага боку. «Яшчэ 10 мэтраў управа!» Цяпер б'е ён далёка з правага боку ў ваду. «Пане капітанлейтэнант, я больш не магу ўтрымаць сваёй стараны!» Вал ледзь ня скінуў кананьера за борт. «Э, што, хлопцы, страляйце, страляйце! Нагонім яму страху!»

І вось — трапілі!

Вось! Трапілі! Куча абломкаў воблакаи ўзьлятае ўгару. Барацьба ідзе далей. Фрахтар дыміць і курыць, як толькі можа выстарчыць комін. «Падводная лодка» ня можа ехаць далей, затрымліваецца; бо каб яна паехала далей, то матросы пры гармаце згінулі-б ад цьвёрдых удараў налятаючых хваляў.

«Спыніць агонь!» «Падводная лодка» аканчальна паварачвае й пачынае плыць папярэднім курсам. Аднак гэтая артылерыйская кароткая дуэль была для матросаў цікавым мамэнтам. А фрахтар атрымаў належнае пападаньне. Гэта яго выводзе з строю на многа дзён. І наагул! Яшчэ не дапаўзь ён да свайго порту! Многа падводных лодак чакае яго яшчэ ў дарозе, каб пусьціць у яго стрэл.

Ваввэль заяўляе:

Страта Рангуну горшая, чым упадак Сінгапуру

Прысьпешаная будова абаронных уладжаньняў у Індыі. Занепакаеньне ў чаканьні нападаў са старены мора. Далейшая эвакуацыя Бамбэю і Калькуты

Гэнэрал Ваввэль у якасьці ангельскага галоўнакамандуючага ў Індыі зрабіў у Нью Дэлі заяўленьне, якое дае пазнаць паважную ацэнку мілітарнае небясьпекі для Індыі. Ён сказаў, што страта Рангуну і Ніжняе Бурмы з розных поглядаў мае быць куды горшая, чым страта Сінгапуру. Вайна надта блізка ад Індыі, і існуе пагроза, што спалучэньні для саюзьнікаў у Чункінгу будуць адрэзаны. Як у Малаі, так і ў Бурме падмацаваньні прыбылі за позна і ў недастатковай колькасьці.

Ваввэль занэўніў, што будова абаронных уладжаньняў на індыйскіх граніцах мае быць прысьпешана. Як найбольш падлягаючыя небясьпецы, лічыць ён вядомыя марскія абшары. Ён цьвердзіў, што падрыхтоўка абароны ад нападаў са стараны мора будзе праводзіцца, але берагавая абарона, як у Англіі, з увагі на характар індыйскага краю немагчыма. Немагчыма будзе хіба захаваць і выразныя абаронныя лініі. Робіцца спробы ўсё наставіць на хуткасьць і атаку. Уведзены рачныя й прыбярэжныя патрулі..

Ваввэль — паводле ангельскіх паведамленьняў — прабываў апошнімі днямі на Цэйлёне, каб там асабіста кіраваць абароннымі прыгатаваньнямі. На востраве высадзіўся ўзмоцнены надмацаваньня мільён індыйскіх войскаў, уведзена зацямненьне й прыдзел па картках сродкаў харчаваньня. Апошнімі днямі Бамбэй пакінула звыш 16.000 асобаў. Эвакуацыя адбываецца ў такім-жа тэмпе. З Калькуты ўжо таксама выслана 500.000 чалавек. Для пабудовы абаронных уладжаньняў выданы загад аб 24 гадзінным працадні, каб як мага хутчэй іх закончыць.

Остлянд належаў да Райху

Гістарычныя сьвядоцтвы нямецкае місіі ў абшары Мэмэля і Нарвы

Заваёваньне й хрысьціянізацыя прыйшлі да поўнага завяршэньня ў канцы 13-га сталецьця. Да Нямецкага Ордэну і царквы належаў абшар ад Нарвы і Пэйпускага возера і лініі ад Пэйпускага возера на поўдзень да Дзьвіны і стуль у паўночным і паўночна-заходнім напрамку да сярэдняе Віндавы, а стуль граніца ішла на Мэмэль. На поўдзень прымыкаў тады прускі абшар. Гаспадарсьцьвенна распадаўся край наступным чынам: 1. Арцыбіскупства Рыгі, якое мела свае ўладаньні перадусім у Ліфляндыі й Летляндыі, 2. абшар Ордэну, які меў сваю галоўную сядзібу ў Курляндыі, 3. дацкая Эстляндыя, 4. біскупства Дорпат, 5. біскупства Эзэль, 6. біскупства Курляндыі і, урэшце, 7. горад Рыга. Увесь, аднак, край належаў да Нямецкага Райху. Усе біскупы і містры Ордэну лічыліся князямі Нямецкага Райху.

Калі разглядзець гісторыю 13-га сталецьця, якая для Прыбалтыкі была рашаючай, то трэба сьцьвердзіць, што нямецкія крыжакі і рыцары выпаўнілі вялікае заданьне, здабываючы гэты край для заходня-эўрапэйскай культуры. Каб зразумець гэта, неабходна высьніць тагачаснае палажэньне ў Эўропе. Увесь Захад Эўропы быў ужо хрысьціянскі. Палякі прынялі хрысьціянства рымскага абраду. Данія й Скандынавія таксама далучыліся да рымска-каталіцкае царквы. Дзякуючы пераходу Вікінгскіх князёў Кіева на праваслаўную веру рускае гаспадарства прымкнула да візантыйскага хрысьціянства. Пасярэдзіне між гэтымі хрысьціянскімі народамі знаходзіліся яшчэ Прусія і Прыбалтыка, з сваімі паганскімі плямёнамі. Праваслаўна-грэцкая царква пачала ўжо вельмі рана хрысьціянізацыю гэтых народаў і змагла асягнуць сярод Леттаў і і Эстаў пэўныя вынікі. На рубяжох усюды паўсталі праваслаўныя цэрквы. Калі-б ня прыйшоў сюды Альбэрт з Брэмэну і створаны ім Ордэн Мечаносцаў і не пашырыў рымска-каталіцкую веру ў краі, то паволі, але пэўна ўвесь край прыняў-бы хрысьціянства праваслаўнага абраду. Так яны, аднак, зьвязаны супольнай верай з заходня-эўрапэйскімі народамі і гэткім чынам моцна зьвязаны з эўрапэйскай культурай. Можна безагаворачна сказаць што гэтыя народы да рэшты расплыліся-б у рускай масе і сягоньня ня існавалі-б як самастойныя народы, калі-б прыход вялікіх грамадаў нямецкіх крыжакоў і рыцараў не здабыў гэты край для эўрапэйскае культуры.

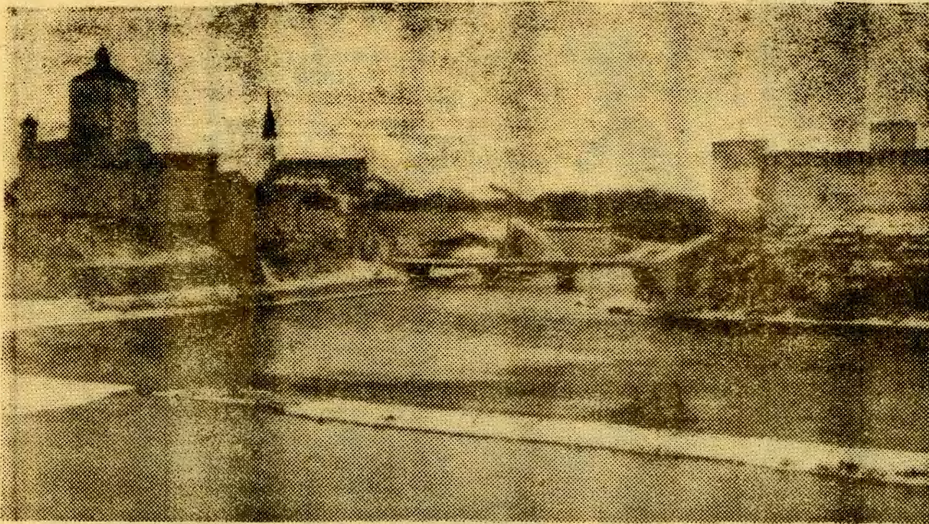
Нямецкі Ордэн, нямецкія крыжакі і азброеныя нямецкія гаражане маюць незапярэчаную заслугу ў тым, што яны ўратавалі Прыбалтыку ад затопу Усходу. Патокі нямецкай крыві праліліся дзеля гэтага заданьня. Без гэтых абаронных баёў рускім удалося-б у 13- да 16-га сталецьцяў перамагчы малыя тады й нязначныя народы Эстаў, Ліваў, Леттаў і Кураў і іх асыміляваць. Гэтым самым іх існаваньне было-б зьнішчана, і балтыцкае пабярэжжа сталася-б усходня-эўрапэйскім.

Вольтэр фон Плеттэнбэрг перамагае Маскоўцаў.

Містр Ордэну Вольтэр фон Плеттэнбэрг пабіў нападаўшых у 1502 годзе Маскоўцаў перад Псковам на Смалінскім возеры з такой сілай, што яны 50 гадоў больш не паказваліся. Старая крывіла дае наступнае апісаньне перамогі, якую асягнуў Плеттэнбэрг з сваёй коньніцай над мнагакроць пераважаўшым ворагам; пры гэтым вельмі цікава, што назіраны ў гэтай вайне бальшавіцкі спосаб забіраньня з сабой, калі гэта толькі магчыма, забітых, ужо тады ўжываўся Маскоўцамі.

У вечар Узьнясеньня Сьвятога Крыжа (13-га верасьня), калі прыйшлі ворагі, Містр Ордэну з коньнікамі вырушыў насупроць ворагаў, якія былі вельмі зьдзіўлены гэтай адвагай. У кароткім часе яны акружылі Ліфляндцаў. У абароннай барацьбе абедзьве стараны аддаліліся так далёка ад сваёй пяхоты, што пехацінцы й сяляне з Ліфляндыі думалі, што войска й коньнікі пераможаны й захоплены ў палон. Яны думалі, што няйнакш хутка рускія прыдуць і іх перамогуць. Аднак, здарылася зусім наадварот. Войску і коньнікам удалося прабіцца праз абруч акружэньня ворагаў і яны тры разы прабіваліся туды й назад, і змусілі ворага да ўцёкаў. Калі яны ізноў вярнуліся да сваіх, людзі й коні былі настолькі пакрыты крывёй і пылам, што сярод іх нельга было пазнаць нейкі колер. Людзі й коні былі таксама так змучаны, што яны не маглі ўжо далей гнацца за ворагамі. Інакш яны не памінулі-б таго, каб ня гнацца за імі ўсьлед. У гэтай бітве было забіта шмат рускіх. Дакладны іх лік невядомы, бо яны маюць звычай забіраць з сабой забітых і нават пры хуткіх уцёках прывязваць іх да конскіх хвастоў і гэтак валачыць за сабой.

(З аднае гістарычнае рэляцыі)

Да 1558 г. абаронны замак Гэрмана ў Нарве, насупроць рускай крэпасьці Івангорада, быў найбольш высунутым пагранічным пунктам Рымскае Імпэрыі Нямецкае Нацыі. Толькі ў гэтым годзе ўдалося маскоўцам пад Іванам Грозным уварвацца на тэрыторыю Ордэну. Пакінуты слабой Імпэрыяй, Ордэн мусіў у 1561 г. паддацца польскаму зьверхніцтву, захоўваючы, аднак, яшчэ даўгі час сваю нацыянальную самастойнасьць дзякуючы разумнай палітыцы.

Нямецкае гаспадарства Ордэну ў пару сваёй найбольшай магутнасьці каля 1400 г.

Напад рускіх у 1558 годзе.

...Гэтыя 3 абступленыя вялікія гарады ў Ліфляндыі, якія распаложаны над самым морам, вялікі князь Маскоўскі яшчэ не здабыў: Рэвель, Рыга, Пэрнаў. Апалчэньне Маскоўцаў знаходзіцца цяпер перад адным замкам, каторы называецца Віттэнштэйн, за які ён вырушыў, і дасюль яго гвалтоўна абстрэльвала і зьбіла 28 байніц на вежы й сьценах, а ўсё-ж не здабыла. Што масковец здабудзе, паліць за сабой, каб ніхто ня мог з гэтага ўтрымацца... Кабетам і дзяўчатам чыніцца такі вялікі сорам і ганьба, што гэтага нельга ані напісаць, ані сказаць. Над малымі дзяцьмі яны вычвараюць зьдзекі, іх, урэшце, забіваюць і далікатныя іх сэрцы навешваюць на дрэва, а тады страляюць па іх.

Старога містра войск у Летляндыі, які перадаў правадырства старому Готарду Кэттлеру, маскалі ўзялі ў палон на замку Фрюллін (Фэллін) і адправілі яго ў Маскву, скаваўшы ў ланцугі, і цяпер цэлымі тыднямі, як быццам мядзьведзя на ланцугу, абводзяць для пацехі па вялікім горадзе Маскве.

Рыга была лютаранскай раней, чым Бэрлін.

З рэфармацыяй пачалася эстонская й латышская школьная асьвета

Як пункт апоры дзеля сваіх прадцры-

(працяг на 4 бачыне)

Па савецкім турмам

Я быў арыштаваны 7-га сьнежня 1940 г. Вечарам мяне схапілі ў хаце, укінулі ў грузавую машыну й пад канвоем трох энкавудзістаў з настаўленымі вінтоўкамі павязьлі ў Беластоцкую турму. Дзьве першыя ночы я быў у камэры, дзе знаходзілася да 40 чалавек. Прыйшлося спаць на голай зямлі, бо ложкаў ня было. Праз два дні нас раскінулі па камэрам. Мяне ўвялі ў камэру, дзе нармальна сядзела 20 чалавек. Там, аднак, знаходзілася 110 арыштаваных. У камэры было 2—3 крыміналіста, рэшта — усё палітычныя арыштаваныя, у большасьці беларусы. Спалі мы на падлозе. Вечарам, пасьля праверкі ў 6 гадзін, звычайна нам загадвалі ісьці спаць. Пачыналі ўкладвацца. Спалі ўсе ў чатыры рады: 2 рады — галовамі да сьценкі, 2 рады — да сярэдзіны. Калі забаляць бокі, дыжурны камэры камандаваў паварачвацца на другі бок. Спаць прыходзілася выцягнуўшыся, падкурчыць ногі або выгадней легчы ня было ніякай магчымасьці. У 5 гадзін раніцы (маскоўскага часу) ізноў праверка, дыжурны энкавудзіст адчыняў дзьверы й крычаў: «Падымайсь!» Усе станавіліся ў 3—4 рады, і ён лічыў. У 6 гадзін — сьнеданьне, у 12 гадзін — абед, у 4 гадзіны — вячэра. Кармілі нас страшэнна кепска. Зраньня давалі крыху хлеба і поўлітра вады, на абед таксваную «баланду» — пахлёбку, у якой цяжка было знайсьці крупінку, вечарам паўтаралі тую-ж баланду. Спацэру мы амаль зусім ня мелі. Да 15-1.41 нас выпусьцілі на спацэр толькі адзін раз, усяго на 15 мінут. Мы спацэравалі ў клетках, як для скаціны, зробленых на панадворку. На вышцы стаяў дыжурны энкавудзіст і сачыў, каб ня было гутарак, каб усе хадзілі па 2—3 чалавекі і ня ўтрымлівалі якой-небудзь сувязі між сабой або з другой перагародкай. Калі хто-небудзь выглядаў або гаварыў, яго адразу забіралі ў арышт. Лазьня да 15-І-1941 г. была толькі адзін раз. Вошаў на кожным было незьлічанае множства. Вокны былі маленькія, і таму вошы білі па чарзе. Партыя вязьняў чалавек з 20 падходзіла да вакна і магла поў гадзіны займацца нішчэньнем гэтых паразытаў. Тады па камандзе падходзіла другая партыя. Сьвет у камэры гарэў усю ноч, але гэта быў горшы чым карыдорны ці клязэтны сьвет. Было змрочна. Праз кароткія прамежкі часу ў візытэрку заглядаў дыжурны. Газэт і кніг у нас ня было. Атрымаць ад сваіх можна было толькі па спэцыяльнаму дазволу крыху бялізны й мыла. Прадуктаў ніякіх ня прыймалі. Рэжым быў надзвычай суровы. У клязэт выводзілі толькі 2 разы ў дзень, прычым трэба было рукі трымаць з-заду. У адзін клязэт на 2—3 сэдэсы ўпіхвалі адразу 25—30 чалавек. З намі па людзку ніхто не гаварыў, на нас заўсёды крычалі, а вельмі часта на сьпіне аставаліся сьляды ад пабояў ключамі. За найменшы праступак садзілі ў карцар. Гэта была маленькая каморка 1×2 м. цёмная, з цэмэнтнай падлогай, мокрая і халодная. У залежнасьці ад роду «праступка» сядзелі ў карцэры 1 дзень, 5 а часам і 10 дзён. У карцэры, ясна, было нясоладка. Поўлітра вады і 200 гр. хлеба — гэта быў увесь дзённы паёк. Хто выходзіў з карцэра, той ледзь трымаўся на нагах. Тады ўся камэра яго адкармлівала, кожны даваў трохі хлеба і баланды, покі ён не набіраўся сілы.

Рэвізіі ў камэры рабілі вельмі часта, абрэзвалі ўсе мэталічныя гузікі і спражкі ад нагавіцаў, забіралі іголкі, якія мы рабілі з век. З намі палюдзку ніхто не гаварыў, рымлівалі сувязь перастукваньнем (вастрожны альфабат і морзэ), з верхнімі і ніжнімі пры помачы так зв. «коняў» (цяжар, кіданы на шнурочку). Наагул было вельмі цяжка даведацца аб чым-небудзь, галоўным чынам таму, што ў кожнай камэры былі шпіёны, якія аб усім паведамлялі энкавудзістаў. Даведваліся мы аб тым, што адбываецца за сьценамі турмы, толькі ад нова прыбываючых арыштаваных. Быў, праўда, у турме адзін «добры» дыжурны, каторы часам даваў нам тытунь, паперу, «дабаўкі» баланды, але яго за гэта хутка арыштавалі й пасадзілі на $3^1/_2$ гады турмы.

15.І.41 прыехала камісія з Масквы. Камісія абыйшла ўсе камары. Старшыя НКВдзісты пыталіся, якія мы маем пажаданьні. Мы хорам заявілі, што нам цесна, халадна, галадна і вошы заядаюць. Палажэньне, праўда, на наступных некалькі дзён крыху палепшылася, але пасьля ізноў было пастарому. Крыху гушчэй стала баланда й часьцей сталі вадзіць у лазьню. Але гэта больш было зьвязана з запанаваўшым тыфусам. У турме быў абвешчаны карантын. Да сакавіка нікога ня вывозілі й ня прывозілі. У турме па нашым падлічэньні было ў той час $7^1/_2$ да 8 тысяч арыштаваных. 15-ІІІ-41 пачалі арыштаваных вывозіць у глыб. Хто быў прызначаны на вываз з Беластоцкай турмы, таго выклікалі... у клязэт, прачытвалі там прысуд ад імя СССР і аддтуль вялі ў транспартную камэру.

15-га мая мяне вывязьлі ў Зэльву разам з іншымі 400 арыштаванымі. У Зэль-

(Працяг з 3-й бачыны).

емстваў біскуп Альбэрт з Брэмэну ўлетку 1201 г. залажыў горад Рыгу, каб за яго сьценамі, якімі ён абнёсься, супрацьставіцца атакам паганскага насельніцтва й стварыць працавіты мяшчанскі стан. Ён залажыў яго «на вялікім абшары, побач якога магла быць карабельная прыстань», абдарыў яго шчодра зямельнымі валасьцямі й усялякімі свабодамі, каб прыцягнуць купцоў з далёкіх краёў. Па нямецкаму абразцу ён клапаціўся аб дзяржаўнай апецы й спраўным упраўленьні.

Рыга ўжо ў даныя часы здабыла вядомае імя, як гандлёвы горад. Гарадзкія й гандлёвыя інтарэсы тады поўнасьцю пакрываліся адзін з другім і управа гораду знаходзілася ў першых сталецьцях амаль выключна ў руках купецтва. Яно вяло гандаль як з нямецкімі гарадамі, так і з рускімі купцамі з Ноўгараду, Полацку, Пскова, Смаленска, яе заданьнем, аднакжа, было пасрэднічаць паміж пераходзіўшым ужо да прамысловае прадукцыі Захадам і выдабываючым многа каштоўнай сыравіны Усходам. Асабліва ажыўленыя зносіны, аднак, былі з паўночна-нямецкімі гарадамі, з Данцыгам, Любэкам, Гамбургам, Брэмэнам, а ў Ганзэйскім саюзе была Рыга адным з найвыдатнейшых гарадоў.

Здаўна была Рыга, аднак, і важным культурным цэнтрам: праз яе пашыралася нямецкая асьвета ў малых гарадох краю і сярод насельніцтва абаронных і іншых замкаў. Дабрабыт узрастаў, раскошныя дамы, ратуш, купецкія памяшчэньні, дом раднае старшыны, упрагажвалі горад, а кірхі, якімі гардзіцца яшчэ сягоньня Рыга, вырасьлі ў імпануючыя памяткі будовы; такое прыгожае галерэі, як у Рыжскай Катэдры, мы ня знойдзем ні ў воднай паўночна-нямецкай кірсе.

Хвалі даплыву, якія ішлі адна за аднэй з нямецкае радзімы, узьнімалі й паглыблялі духовую й маральную культуру. Якраз высокі ступень культуры Рыжскага насельніцтва і яго імкненьне да самастойнасьці й свабоды выясьняюць нам, што Рыга была адным з першых гарадоў, які дабраахвотна прызнаў рэфармацыю Лютэра, раней, чым Гамбург, Любэк, Бэрлін.

(З Бухгольца: «Малюнкі з балтыцкае мінуўшчыны»).

Для Леттаў і Эстаў, аднак, рэфармацыя палажыла падваліны для іх нацыянальнасьці. Нямецкія эвангэліцкія духаўнікі стараліся дзеяць у духу Лютэра, г. зн. яны прапаведвалі Эвангеліе ў роднай мове народаў. Для гэтага было неабходна ператлумачыць эвангеліе на мясцовую мову і выўчыць царкоўную брацію мясцовай мове. Гэты пераклад бібліі і катэхізісу зьяўляецца наагул першым сьведкам латышскае й эстонскае літаратурнае мовы. Трэба асабліва падчыркнуць, што былі нямецкія духаўнікі, якія ўзяліся за гэтую працу і дзякуючы гэтаму стварылі латвійскую й эстонскую літаратурную мову. А таму, што для гэтых моваў нехапала правілаў, мусілі быць створаны адначасова граматыкі гэтых моваў, без якіх нельга сабе ўявіць літаратурнае мовы. Першы эстонскі катэхізіс быў напісаны Дорпацкім прапаведнікам Францам Віттэ і па загаду містра Ордэну выдрукаваны ў Роштоку. Першы латвійскі катэхізіс стварыў Доблінскі духаўнік Рывіус у 1586 годзе.

Увядзеньне рэфармацыі было, аднак, яшчэ й пастолькі важным для краю, што цяпер пачалася асьвета народу, бо паводле погляду Лютэра кожны мусіў умець чытаць прынамся катэхізіс. І так эвангеліцкімі духаўнікамі адкрываліся на вёсцы **першыя школы**, у якіх дзеці вучыліся чытаньню й пісьму ў латышскай і эстонскай мовах. Пазьней з гэтага ўзьнікла патрэба падрыхтоўкі адумысловых настаўнікаў. Так былі заснаваны настаўнікія сэмінарыі, якія, апрача выхаваньня настаўнікаў латышскае або эстонскае нацыянальнасьці, мелі яшчэ й тое значэньне, што тут для гэтае мэты маглі адукавацца маладыя эсты й летты. Першая латышская сэмінарыя была заснавана пастарам Вольтэрам Ціараў (1799 да 1857). Гэтым фактам тлумачыцца таксама штораз больш заняпад ліфляндзкае й курыйскае народнасьцяў. Гэта змусіла ўжываць латвійскую мову, каб магчы прыймаць удзел у царкоўным жыцьці.

Такім чынам, можна слушна сказаць, што толькі дзякуючы рэфармацыі ўласьціва была заснавана нацыянальнасьць латышоў і эстонцаў.

Новая адбудова

Тысячалецьцямі ўсходнія й паўночныя германцы эміґравалі з над Віслы й Швэцыі ў абшар сягоньняшняга Райхскамісарыяту Остлянд. Калі з унутранага нямецкага абшару пачаўся вялікі паход на ўсход, прыйшлі ў край ніжнясаксонцы, заснавалі горад Рыгу й іншыя гарады, купцы, рамесьнікі і рыцары нямецкага Ордэну, якіх ліфляндзкае адгаліненьне выконвала дзяржаўную ўладу ў краі паміж Літвой, Беларусьсю, Фінскай затокай і Балтыцкім морам. І далей, у Літву. Беларусь і на ўсход, праз Пэйпускае возера, лучаваў нямецкі ўплыў. Ён быў тым дзейнікам, які здабыў гэты Остлянд для Эўропы, як мархію супроць усходу, які паняволілі сабе надходзіўшыя з Азіі татары. За часоў Ганзы ў Рэвэлі й Рызе жылі такія купецкія рады, якія кіравалі лёсам Любэка. Гордыя сьведкі нямецкага архітэктурнага мастацтва гавораць яшчэ сягоньня праніклівай мовай аб высокай нямецкай гарадзкой культуры, аб рамесьніцкай зручнасьці, а руіны распаўшыхся замкаў — аб моцным нямецкім становішчы.

Гэткі быў лёс краю, што селянін у імя быў нямецкі, што ён у выніку гэтага быў зданы на ахову Райху, ад якога паступова адступаў. Пасьля ўпадку дзяржавы Ордэну захапілі палітычную ўладу ў краі палякі, швэды і, урэшце, рускія, але яго нямецкі характар ня мог быць зьнішчаны ўсімі гэтымі пераменамі. Прыплыў з Нямеччыны таксама ня спыніўся да сярэдзіны мінулага сталецьця. У Курляндыю прыйшлі перадусім усходнія прусы, у Ліфляндыю ўсьцяж усё саксонцы. Толькі пасьля заснаваньня Імпэрыі Бісмарка рух затрымаўся. Сьвядомасьць узаемнае лучнасьці з Нямеччынай засталася, аднак, у Остляндзе жывой, ня гледзячы на ўсе патугі русыфікацыі, і ўзмоцнілася дзякуючы падзеям сусьветнае вайны наступных дзесяцілецьцяў І за часоў незалежнасьці Эстоніі, Латвіі й Літвы заўсёды там адчувалася прыналежнасьць да Эўропы.

Вызваленьне Остлянду ад бальшавікоў у мінулым годзе зьяўляецца дзеля гэтага больш, чым вызваленьне краю ад чужога элемэнту, які яго зьняволіў. Нямецкім заданьнем зьяўляецца ізноў, як перад сталецьцямі, гэты Остлянд вярнуць Эўропе, да якой ён належыць. Нямецкая адміністрацыя можа пры гэтым разьлічаць на супрацоўніцтва з насельніцтвам, якое ўдзячна за вызваленьне з-пад бальшавіцкага тэрору. Маскоўскае насільніцкае панаваньне за адзін год свайго дзеяньня нанясло краю глыбокія раны, аднак, гэта прадпасылкі для супольнае працы, ня толькі дзякуючы іх добрай волі, але й дзякуючы іх здатнасьці. Гэта, сапраўды, датычыць у меншай меры Беларусі, якая больш чым два дзесяцілецьці была пад савецкім уплывам.

У пляне Райхскамісара, Гауляйтэра Лёзэ, намечана арганізацыя аўтарытэтна кіраванае гаспадаркі з разьвіцьцём вольнае ініцыятывы прадпрыемцаў. Рэпрыватызацыя ўласнасьці магла быць уведзена перадусім ў розьнічным гандлі, таксама і селянін зможа свабодна гаспадарыць на ўласнай ральлі. У наяўнасьці добрыя магчымасьці разьвіцьця сельскае гаспадаркі, ляснoе і драўлянае гаспадаркі, рамесьніцтва і малога промыслу, якія цяпер асабліва падтрымліваюць, а таксама індустрыі і гандлю. Над адбудовай і выбудаваньнем асабліва камунікацыйнае сеткі й партоў з запалам вядзецца праца. Ужо відавочныя поступы ўзмацоўваюць давер, які спатыкае нямецкая адміністрацыя з боку насельніцтва. Нічога не накідаецца, але будаўніцтва разгортваецца ў разуменьні адказнасьці перад нямецкай і агульна-эўрапэйскай супольнасьцю.

Эстонская моладзь дабравольна мэльдуецца да Рабочае Службы ў Райху

ве мы працавалі на земляных работах. Там будавалі аэрадром. Прабылі мы ў Зэльве да 1.4.41 г. Жыць было страшна дрэнна. Людзі пухлі і паміралі. У роспачы некаторыя ўцякалі ў поле, але па іх стралялі. Наш барак стаяў у чыстым полі, асьветлены ўночы электрыкай. Было холадна, праз дах працякала, спалі мы на зямлі. Усё гінула, бо з бяды пачалася крадзеж. І тут, у бараку, быў карцар — гэта была зямлянка. Хто кепска працаваў, таго вечарам забіралі ў гэтую зямлянку, адбіраючы перад гэтым адзежу. Так прыходзілася мерзнуць і галадаць.

З Зэльвы вывезьлі нас у закрытых таварных вагонах, ня было сьвету, давалі толькі крыху хлеба, вады таксама ня было. Калі мы пачалі крычаць і біць у вагон, то, урэшце, прынясьлі на цэлы вагон вядро вады. Вагон усьцяж абстуквалі кракетным малатком. У Баранавічах мы прастаялі ў вагонах 2 дні. Праверка праводзілася 2 разы ўдзень. Энкавудзіст адкідаў кожнага малатком, прычым ня мала даставалася. У Лясной мы ізноў працавалі пры будове аэрадрому, дзе працавала звыш 2.500 чалавек. Лягер знаходзіўся ад станцыі кілямэтраў з 18 каля маёнтку Даўгаполь. Мы жылі у бараках, такіх самых, як і ў Зэльве. Тут працавалі мы па нормам. У залежнасьці ад выпрацаванай нормы мы атрымлівалі паёк. Нормы, ясна, былі такія, што іх нават здаровы і добра наедзены рабочы ня мог вырабіць. Трэба было, напр. за дзень набіць 1,92 кб. мэтры каменьня. Выбівалі звычайна 0,35—0,50. Працавалі з рознага роду камбінацыямі. Рэжым і тут быў нязвычайна суровы. У карцэр (зямлянку) садзілі за найменшую рэч. Хворыя пры 39 градусах тэмпэратуры, якія па слабасьці не маглі выйсьці на работу, замест да дохтара, пасылаліся адразу ў карцэр. Людзі паміралі ад вычарпаньня. З 1-IV да 20-VI памёрла да 300 чалавек. У лягеры ў Лясной ужо было шмат «усходнікаў». Тут, між іншым, знаходзіўся разам з намі быўшы начальнік лягеру ссыльных над Белым морам. «Усходнікі »былі куды сьмялей ад «заходнікаў» у адносінах да энкавудзістаў. Мне давялося чуць аб выпадках, калі вязьні забівалі іх і кідалі ў клязэт. Аб лягерах ссыльных на поўначы мне расказвалі жудасныя рэчы, там часта вязьняў выводзілі голых у мароз на двор і там яны замярзалі на сьмерць.

20-VI нас пачалі вывозіць. У першай партыі было 450 чалавек. У той-жа дзень была вывезена другая партыя ў 500 чалавек. Першая партыя была вывезена таварным цягнікам, другая — грузавікамі. Мы ехалі ў Бабруйск. 23-VI у Бабруйску мы даведаліся, што пачалася вайна. З Бабруйска нас пехатой пагналі ў Магілёў. Мы ішлі 110 кілямэтраў у працягу 4 дзён. Пухлі ногі, страшэнна хацелася есьці, па дарозе нам часам дазвалялі піць ваду з рэчкі. Мы прагавіта прыпадалі к празрыстай вадзе беларускай ракі. Яна ратавала нас ад сьмерці. 27-га чэрвеня мы ўжо знаходзіліся ў Магілёве. Па дарозе ўжо далятали да нас водгаласы вайны. Ужо ў Бабруйску мы былі сьведкамі 3 нямецкіх налётаў. Людзі нязвычайна радаваліся, але гэтую радасьць, трэба было ўтойваць перад канвоем. У Магілёве мы былі да 5-га ліпеня. У турме ў Магілёве было вельмі сурова. Адміністрацыя баялася, каб арыштаваныя не збунтаваліся і не ўцяклі. У турме было 5—6 тысячаў вязьняў. Тут пераважна былі «усходнікі». 5-га ліпеня нас пачалі эвакуаваць, але ўжо відочная была паўнейшая дэзарганізацыя ўладаў. Мы ішлі пад канвоем у напрамку Воршы, перакананыя, што дзе-небудзь нас растраляюць. Па дарозе некалькім дзесяткам чалавек удалося ўцячы. Мы прайшлі за тры дні 80 вёрст. У Воршы нас загналі ў этапную турму. Ворша была ўжо бамбардавана, нават частка турмы была пашкоджана. Хоць у ўцякаючых стралялі, нас станавілася ўсё менш і менш. У часе побыту ў Воршы, на горад былі роблены нямецкія налёты, асабліва 12—13 ліпеня. Нас гналі далей. І тады ўсе арыштаваныя пачалі масава ўцякаць. Усе ведалі, што чым далей ісьці, тым няўхільней сьмерць ад варожай кулі энкавудзістаў. Акром 50 чалавек канвою, які ішоў каля нас, крыху воддаль, у шагах ста ішоў другі, схаваны канвой, заданьнем якога было страляць у ўцякаючых. Але я пастанавіў пры першай аказіі рыскаваць. Як толькі мы падыйшлі да могілак, на прадмесьці, я і яшчэ з дзесятак чалавек пачалі бегчы. Пачалася страляніна. Я бег да могілак, каб там магчы схавацца. І раптам пачуў, як нешта ўдарыла моцна мяне ў нагу, я ўпаў ранены й пачуўся вельмі аслабленым. На руцэ была кроў. Гэта было папаўдні. Сонца пякло. Я ляжаў усю ноч, да поўдня наступнага дня. Аплыўшага крывёй мяне падабраў першы ланцуг нямецкіх жаўнераў. Яны перавязалі мяне й аднесьлі ў цень. Наступны ланцуг умясьціў мяне ў пусты дом. Нямецкі дохтар штодзень уважна рабіў мне перавязку. Жаўнеры й людзі наведвалі мяне й кармілі. Калі я акрэп, мне далі немцы каня й я з яшчэ адным раненым паехаў у Менск. З Менску я прыехаў у Беласток цягніком. Я ехаў з пачуцьцём радасьці ў родны горад, удзячны Нямеччыне за маё збаўленьне, каб пачаць працу на карысьць Беларускага й Нямецкага народаў.

Жыцьцё паміж галітой і сьмерцю

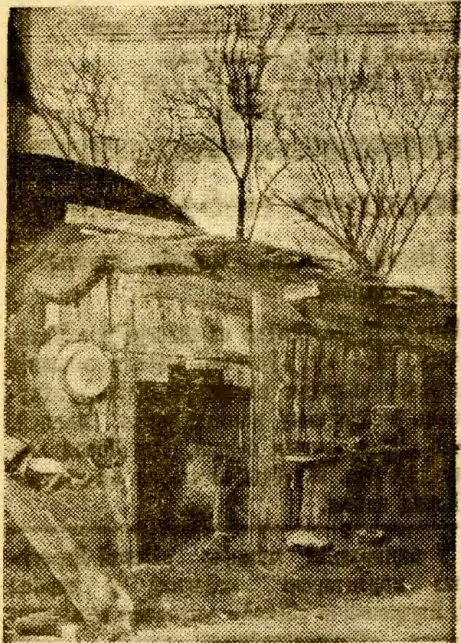
Узрушаючы лёс азброенага да шыі й замучанага народу ў „савецкім раі“

У Празе на абшары кірмашу пад апекай Райхпратэктара адкрыта выстаўка «Савецкі рай», якая карыстаецца нябывала вялікім наведваньнем з боку тамтэйшага насельніцтва.

Што вельмі хутка пазнаў б. аўстрыйскі рабочы Каетан Клюг пасьля сваіх уцёкаў праз быўшую Чэхаславаччыну ў зданлівы «рай рабочых і сялян», як шалёную ўяву, тое пазнаюць цяпер нашыя жаўнеры на ўсходнім фронце ў барацьбе супроць бальшавізму ў незабыўных перажываньнях: што бальшавізм ёсьць нішто іншае, як голад, галіта, мука, брутальнасьць, прымусовая работа і забойства. Гэта этапы цярпеньня, праз якія праганяюць садыстычныя каты ГПУ мільёны рабочых-рабоў, покі сьмерць ня прынясе ім збаўленьня.

Людзі толькі нявольнікі — машына — бог.

Памяшчэньні пры ўваходзе прадстаўляюць наглядна ў лічбах, абразох і дыяграмах нязьмернае багацьце зямлі, якое магло-б даць саветам шчасьлівы быт, калі-б гэтае багацьце было належна выкарыстана шляхам сацыяльных мерапрыемстваў у гаспадарцы й індустрыі. Аднак, пануючы там над усім Сатана Жыд ня толькі адабраў усялякую магчымасьць разьвіцьця ад 187 народаў СССР, але корміць іх уявай народнага шчасьця, якое ў абліччы абяцанае сапраўднасьці аказалася найбольшым ашуканствам народу. Жыцьцёвая сіла рабочага цалком вынішчана эксплёататарскай стаханаўскай сыстэмай, жанчыны змушаны, як рабочыя нявольніцы, працаваць у гутах і хімічнай прамысловасьці, машына ўзвышана да велічы бога. З гэтага ўзьнікла раздутая над меру тэхнізацыя й гігантызм прамысловасьці, якім нехапала пераважна матар'яльнай і фаховай людзкой падбудовы. З аднага боку непамерна вырасьлі выдаткі, перадусім на аграмаднае азбраеньне бальшавіцкай прызначанай да нападу арміі, дзякуючы якой жыдоўства думала зрэалізаваць свае пляны панаваньня над сьветам. З другога боку ўзьнік вялікі недахоп спажывецкіх прадуктаў. Горад і вёска былі настаўлены ў варожыя адносіны адзін да другога, наступілі голад і эпідэмія, людзі адвучыліся зусім сьмяяцца. Забойча дзеюць вялікія фотамантажы й статыстычныя дадзеныя аб хітра выдуманых штучках бальшавікоў і аб выяўляючым адваротнасьць гэтаму сапраўдным абліччы жыдоўскага сусьветнага панаваньня.

Хата калгасьніка каля Менску

Сатанінскія мэтады вядзеньня вайны.

З якімі сатанінскімі сродкамі сілы мела быць асягнута гэтае панаваньне, паказвае падрабязна азбраеньне савецкае арміі, для якое выціскаліся на працягу 25 гадоў апошнія сокі з 180-мільённага народу. Яны ня ўздрыгаліся перад найбольш падступнымі мэтадамі вайны, пэўныя рэчовыя доказы чаго даюць розныя замаскаваныя дывэрсанты й «мінавыя сабакі». Гэтыя мінавыя сабакі выўчаны так, што яны бегаюць пад танкамі, шукаючы там пажывы. Як толькі вельмі чулы запальнік антэны вышынёй каля 30 цэнтымэтраў, прымацаванай на сьпіне сабакі, дакранаецца да танку, яна запальвае два ўмешчаныя па баках жывёлы выбуховыя ладункі, дзякуючы якім мае быць зьнішчаны танк. Асабліва ўважнасьці вымагае выбудаванае і добра замаскованае бункравае ўладжаньне, якога жалезабэтонныя сьцены выказваюць да 1,60 мэтра таўшчыні. Многа такіх бункраў мнагакроць палучаны адзін з другім, аднак без асобных выхадаў і аддзяляюцца ад галоўнага бункру цяжкімі спуставымі дзьвярыма, так што знаходзячыеся ў іх людзі сядзяць, як у мышалоўцы, калі перад атакай дзьверы зачыняюцца на спуст.

Зьніштажаючыя прылады «Чырвонае Арміі».

Савецкі арсэнал прадстаўлены цікавымі трафэямі ўсялякага роду аружжа. Мы

Зьмінаваны сабака з запальваючай антэнай і выбуховым зарадам пры рабоце

бачым там, паміж іншым, цяжкія бомбы ў 250 і 500 кілё і на адкрытым пляцу танкі, гарматы розных калібраў і тыпы самалётаў. Там стаіць 14-тоннавая разьведвальная машына з двумя кулямётамі, адзін 16-ці тоннавы танк з 4,5 цм. гарматай і адзін 52-тоннавы танк-волат з 8 да 10 цэнтымэтраў моцнымі панцырнымі плянцамі, азброены 15-цм. гарматай і двумя кулямётамі. Ён патрабуе для праезду 100 кілямэтраў «толькі» 350 да 400 кілё бэнзыны. На гарматах ёсьць розныя 11,5 і 12,2 цм. палявыя гаўбіцы, цяжкая ў 20 тоннаў 20,3 цм. гаўбіца, а таксама адна 7.62 цм. пяхотная гармата. «Рата» з дванаццаціцыліндравым зьвёздным маторам амэрыканскага паходжаньня азброена чатырмя кулямётамі, пад бранёй ёсьць уладжаньні для забіраньня чатырох лёгкіх бомбаў. Як бясьсільнай насуперач непараўнальнай нямецкай Збройнай Сіле была «чырвоная армія» ў дасюлешнім усходнім паходзе, ня гледзячы на аграмадныя прылады зьнішчэньня й яе безаглядна кіданыя масы войска, даказваюць наглядна вялізарныя прадстаўленьні бітваў — «мяшкоў» каля Беластоку, Менску, Гуманя, Гомеля, Бранску, Вязьмы, Кіева, Днепрапятроўска, Таганрога, Вялікіх Лук і на Ільменскім возеры.

Людзі, якія адвучыліся сьмяяцца.

У цалком зразумелым кантрасьце да гэтых аграмадных мерапрыемстваў азбраеньня дзеля зрэалізаваньня жыдоўскага зьнішчэньня сьвету стаіць безгранічная бяда й галіта масаў у горадзе й на вёсцы. Варштаты, гумны й палі прадастаўляюць усюды найбольш занядбаны від. Лёс калгасных сялян папросту распачлівы. Калхозы — гэта сыстэма гаспадараваньня, якая аб'яднывае ўсіх сялян да супольнае працы, каб выкарыстоўваць з найбольшым вынікам вялікія зямельныя плошчы Ўсходу. З гэтага робіць, аднак, бальшавік дзяржаўнае прадпрыемства, пазбаўляючы сялян іх зямлі і паніжаючы іх да рабочых рабоў. Вынікам гэткае калектывізацыі зьяўляюцца ўсё меншыя высілкі і вынікі. Распачлівая галіта такога калхознага селяніна стане толькі тады зразумелай, калі глянуць на арыгінальнае жыльлёвае памяшчэньне, у якім ён павінен жыць, так як у нас жывёла ў хляве, а яго ўсю скромнасьць можна зразумець, калі даведаемся, што яму, апрача астаўшайся аднае кароўкі, накідалася ў год 12 снапоў саломы, 4 цэнтнары бульбы, 90 фунтаў мукі і 24 рублі.

Жанаты адначасова чатыры разы.

Але яшчэ больш страшныя абразы распачлівага сацыяльнага палажэньня выклікаюць у наведвальніка агіду й спачуцьцё пры ўваходзе ў прадмесьце Менску з праваліўшыміся жыльлёвымі хатамі і норамі, у якіх, зьбітыя ў найбольшай цеснаце, вялікія сем'і рабочых цягнуць сваё мізэрнае існаваньне. Гэтыя дзіры аблеплены толькі так брудам, што мурашкі па целе праходзяць і глыбока дыхаецца, калі іх пакідаеш. Ёсьць тут і апусьцелы варштат шаўца і урад грамадзянскага стану з арыгінальнымі фармулярамі для заключэньня шлюбаў і разводаў. Вельмі цікавымі зьяўляюцца фактычныя справаздачы аб праўна-шлюбных адносінах. Там ёсьць мужчыны і жанчыны, якія былі жанаты адначасова па тры, чатыры разы, без разводу, бо кошты разводу былі за вялікія або вымагаліся падрабязныя фармальнасьці. Вынікі гэткага распаду сем'яў паказвае найяскравей маральны ўпадак «бяспрызорных», дзяцей без бацькоў, якія, абарваныя й згаладнелыя, ужо змалку шайкамі вядуць жыцьцё валацугаў і знаходзяць схоў у мізэрных дзірах.

У «годнай» гармоніі з гэтым знаходзяцца жудасныя сродкі гвалту ГПУ для ліквідацыі ўсіх элемэнтаў, якія адважыліся калі-небудзь падняцца супроць жыдоўска-бальшавіцкага рэжыму або былі яму якім небудзь чынам нявыгадныя. Хто хоць раз трапіць у кіпцюры ГПУ і пройдзе праз яго выканаўчыя органы, сьледчы аддзел, падпаўшы пад карны прысуд і ахрану, той мусіць прайсьці ў цярпеньнях этапы прымусовых ссыльных, пачынаючы сьлежкай, а тады арыштам, умяшчэньнем у паадзіночную камэру, праз допыты, зьдзекі і найцяжэйшыя работы, і канчаючы, урэшце, жаданай сьмерцю. Як выглядаюць гэкія мэтады жудныя, пазнаецца на арыгінальных прыкладах. Адна камэра разьмераў труны такая нізкая, што скаваная па рукам і нагам ахвяра можа стаяць толькі на каленях. Нічога дзіўнага, што з такога арышту катаваныя выходзяць спаралізаваныя, звар'яцеўшыя або цялесна зусім зламаныя.

Асірочаныя дзеці ў сваіх сховішчах.

Вайна Эўропы супроць зьнішчэньня сьвету

Урэшце, у канцы выстаўкі паказаны з аднаго боку жыдоўскія мэтады саветаў, якія вялі праз забастоўкі, паўстаньні і рэвалюцыі прывясьці да сусьветнага зьнішчэньня, прыгэтым сьцьверджана 24 выпады на Эўропу ад 1918 да 1941 г. Насупроць гэтага сымбалічна прадстаўлена барацьба Нямецкае Арміі і яе саюзьнікаў, як вайна Эўропы проці савецкіх зьніштажальных імкненьняў.

Канцовы заклік зьвяртаецца да чэхаў, якія пасьля ўлучэньня іх нанова ў нямецкі абшар жыцьця дзякуючы пастанове Гахі заашчадзілі вялікія ахвяры народнага дабра і крыві. Ім ізноў наглядна прыпамінаецца, што-б было, калі-б Чэхаславацкая Рэспубліка, падбурваная ўрадам Бэнэша, паддалася намовам стацца «чырвоным авіяносцам» для саветаў: «Вайна шалее над краем — і Прага гарыць! Таму пастанаўляю Цябе аддаць Эўропе і Ты запэўніш Сваім дзецям работу і хлеб!».

Захоплены й поўны найглыбейшых уражаньняў, выходзіць наведвальнік з памяшчэньняў выстаўкі. Гэты перагляд «Савецкага раю» дае кожнаму згоднае з праўдай высьвятленьне ўзрушаючых абразоў яго сапраўднасьці.

МІХАСЬ ВАСІЛЁК.

Мы песьні пачынаем з сонца —
о, гэта кожны разумее:
сьвятла трэба, сьвятла старонцы,
даволі цемравых завеяў!

Старое ўсё перапяяна —
Да мэты зораных лілей,
пад маршы новага баяна,
ісьці бадзёрней, весялей!

А сонца вецьцем б'е па твары
і кліча нас прысьпешыць шаг;
і сэрца сьпеўны рытм удараў —
прарочыць радасьць у грудзях...

Сьціхае боль за лёс Краіны
расьце і пэўнасьць і задор.
Мы тчэм на сонца палатніне —
ясьнейшых, лепшых дзён узор!

Нацыя і Рэлігія

Ня гледзячы на тое, што нацыянальная сьведамасьць ужо вельмі значна пашырылася сярод беларусаў, усё-ж такі закранутая намі тэма, нажаль, зьяўляецца яшчэ актуальнай. Знойдуцца на Беларусі яшчэ такія закуткі, дзе нацыянальнасьць азначаецца імглістым словам «тутэйшы», або паводле веравызнаньня: калі праваслаўны, дык «рускі», а калі каталік—дык «польскі».

Няма дзіва, пакутуе тут праца нашых ворагаў, якія на працягу многіх вякоў усялякімі спосабамі і сродкамі стараліся вынішчыць беларусоў, як нацыю, а беларускую спадчыну падзяліць паміж сабой. Паглянем, як гэта сталася, скуль у нас узяліся «польскія» і «рускія»?

Вось-жа на зараньні нашай гісторыі ўсе як ёсьць беларусы мелі сваю ўласную крывіцкую веру. Верылі ў паганскіх, але сваіх уласных багоў, у іх чэсьць сьвяткавалі сьвяты з вельмі прыгожымі абрадамі. Рэшткі гэтых абрадаў захаваліся і дагэтуль, як нацыянальныя. Да прыкладу «дзяды», купальскія і запусныя абрады й іншыя.

Але калі вера ў паганскіх багоў сталася недарэчнай, а беларусы пачалі мець стычнасьць з больш асьвечанымі народамі, у Крывіі пачало распаўсюджвацца хрысьціянства, задоўга яшчэ перад афіцыяльным прыняцьцем хрысьціянскай веры і заснаваньнем Полацкае эпархіі ў 1005 годзе. Было гэта тады, калі хрысьціяне мелі яшчэ супольную царкву, бо падзел царквы на каталіцкую (заходнюю) і праваслаўную (усходнюю) адбыўся, як вядома, у 1054 годзе. Падзел царквы не адбіўся на еднасьці беларускага народу, бо беларусы першапачаткава ўсе належалі да праваслаўнай царквы.

Найдаўжэй пратрывала паганства на абшарах, прылягаўшых да Жмудзі й Яцьвежы, бо аж да 1386 году. У гэтым годзе вялікі князь Ягайла Альгердавіч, ня гледзячы на тое, што ягоныя бацькі былі праваслаўнымі, для палітычна-дынастычных мэтаў прыняў каталіцтва і ў гэтай веры ахрысьціў тую частку сваіх падданых, якая трывала яшчэ ў паганстве. Але некаторая частка беларускіх баяраў, хочучы насьледаваньнем дагадзіць свайму ўладару, пачала пераходзіць на каталіцтва.

Такім парадкам паўстаў сярод беларусоў падзел на каталікоў і праваслаўных. Каталіцтва пашыралася пераважна на Захадзе сярод баярства, але з часам пачало распаўсюджвацца і ўва ўсходняй Беларусі. Аднак, паміж беларусамі каталікамі і праваслаўнымі ня было ніякай розьніцы, апрача веры. Усе разам тварылі адзін народ і адну дзяржаву, у прыватным жыцьці і дзяржаўным карысталіся аднэй беларускай мовай, аднолькава любілі сваю Бацькаўшчыну і супольна баранілі яе ад ворагаў. Але і гэты падзел ня быў пажаданым, бо палякі пасьля Люблінскай вуніі, карыстаючы з сваіх уплываў у каталіцкай царкве, пачалі праводзіць палянізацыю каталіцкай часткі беларускага народу. Дзеля гэтага некаторыя беларускія дзяржаўныя дзеячы імкнуліся да аб'еднаньня праваслаўных і каталікоў у вадну вунійную царкву, каб разам мацней бараніцца ад чужацкіх уплываў. Такая вунія і адбылася ў Берасьці ў 1596 годзе, але ня выйшла яна на карысьць беларускага народу, наадварот, у чужых руках сталася яна прыладай да палянізацыі беларусоў ня толькі лацінска-рымскага, але і ўсходняга абраду.

Пратрывала яна да 1839 году і была скасована расейскім урадам пасьля прылучэньня Беларусі да Маскоўшчыны. Усе вуніяты павінны былі прылучыцца да праваслаўнай царквы. Некаторыя вунійна-царкоўныя дзеячы ахвотна ішлі ў праваслаўе, бо бачылі ў гэтым ратунак ад палянізацыі і дашчэнтнага нацыянальнага зьніштажэньня, але папалі з агня дый у полымя. Расейская праваслаўная царква пачала шалёную русыфікацыю. Беларусам вуніятам гаварылі, што яны цяпер «рускія», бо прынялі «рускую» веру.

Палякі цягнулі ў свой бок беларусоў-каталікоў і больш трывальшых вуніятаў, якія, як вагня, баяліся расейшчыны і расейскага праваслаўя. Ім гаварылі, што яны «польскія» бо каталіцтва, ня толькі лацінскае, але і ўсходняе, гэта «польская вера», а ад ненавіснай царскай расейшчыны выратуе іх толькі польшчына. Так паўсталі сярод нас «польскія» і «рускія» і «тутэйшыя».

Але калі ў першай палове XIX стагодзьдзя беларускі народ пачаў будзіцца да нацыянальнага адраджэньня, калі пачала пашырацца ў народзе нацыянальная сьведамасьць, стала ясным, што няма на нашай зямлі ані «польскіх» ані «рускіх», што ўсе мы, бяз розьніцы веравызнаньня, чыстакроўныя ад веку беларусы-крывічы. Усе мы дзеці аднаго народу, аднэй Маці-Беларусі. Падзялілі нас на «рускіх» і «польскіх» чужынцы для сваёй, ня нашай карысьці.

Таму, што гэты варожы падзел пачаўся ад царквы, нашым заданьнем зьяўляецца цяпер тварыць самастойную беларускую царкву, каб не дапусьціць да далейшае асыміляцыі нашага народу.

Нямецкая ўлада дала нам гэтую магчымасьць праз стварэньне Беларускай Праваслаўнай Мітраполіі ў Менску. У выніку гэтага будзе напраўлена тая крыўда, якая чынілася праваслаўным беларусам.

Ул. К—і.

30 немцаў замучаны на сьмерць

Варшаўскі марш сьмерці. Пачатак вялікага карнага працэсу перад Бромбэргскім Надзвычайным Судом.

Бромбэргскі надзвычайны суд пачаў цяпер вялікі працэс супроць 38 палякоў, якія ў якасьці членаў ахоўваючае эскорты суправаджалі марш сьмерці нямецкіх грамадзян у Варшаву, Перад судом разгортваецца абраз тых жудасных зьдзекаў, сярод якіх у днёх пасьля выбуху вайны нямецкія грамадзяне выганяліся азьвярэлымі палякамі з іх заходня-прускай бацькаўшчыны. Большасьць іх была забрана на падставе пасьведак аб інтэрнаваньні. Яны мелі, такім чынам, права на тое, каб іх, як цывільных палонных, прызваіта трактавалі й дастаткова кармілі. Гэтага, само сабою зразумелага забавязаньня, кіпеўшыя злосьцю й нялюдзкія палякі ня споўнілі ні ў якой меры. Яны білі маршыруючых немцаў бічамі, гналі іх наперад ударамі прыкладаў і не давалі ім нічога есьці. 580 чалавек мусіла прыймаць удзел у гэтым жудасным паходзе і пераносіць найстрашнейшыя мукі. Зусім без падставы экскорта страляла з якіх-небудзь пятнаццаці мэтраў у ссыланых. 29 чалавек і адна жанчына ўпалі забітыя на зямлю. Трупы былі закапаны ў простай масавай магіле.

Абвінавачаныя палякі ня хочуць сягоньня, ясная рэч, усе гэтыя ганебныя чыны прызнаць за праўду. Аднак Брамбэргскі судовы працэс, які прыпушчальна патрывае некалькі тыдняў, адслоніць увесь абраз іх поўнага зьверства і прывядзе вінноўных да заслужанае кары.

„Міністры“ уцякаюць

Эміграцкія ўрады рыхтуюцца да пераезду ў ЗША.

Лёнданскі карэспандэнт «Базлер Нахрíхтэн» адзначае сільнае стараньне сабраных у Лёндане эміграцкіх урадаў перасяліцца з брытанскае сталіцы ў Вашынгтон. Міністар замежных спраў» гальляндзкага эміграцкага ўраду, ван Клеффэнс, ужо мае быць у Вашынгтоне і ніхто ня ведае, ці ён калі-небудзь вернецца яшчэ ў Лёндан. Таксама й «міністар замежных спраў» чэскага эміграцкага ўраду мае знаходзіцца ў амэрыканскай сталіцы і прадоўжывае там свой водпуск з тыдня на тыдзень.

Частыя паездкі гэтых эміграцкіх урадаў, як паведамляе карэспандэнт, маюць глыбейшы сэнс, у кругох эмігрантаў пануе іменна тут і там перакананьне, што Англія ўсё больш і больш выціскаецца з сваіх першапачатковых пазыцыяў. «Адсюль арыентацыя на Вашынгтон, і адсюль навязаньне сувязі з толькі што прыступіўшым да вайны краем, які яшчэ не дакнёны так, як цяпер Англія».

450 паўдзённых амэрыканцаў на „чорнай дошцы“

(Ад нашага прадстаўніка)

Рузвэльт выдаў новы дадатак да «чорнага сьпіску» паўдзённа-амэрыканскіх фірмаў. 4500 іменьняў паўдзённа-амэрыканскіх гандлёвых дамоў і прыватных асобаў стаіць цяпер разам у гэтым шантажным сьпіску.

Бразылія арыштоўвае японскіх дыпляматаў

(Ад нашага прадстаўніка)

Бразылійскі ўрад загадаў арыштаваць японскага амбасадара ў Рыо дэ Жанэйро, восем членаў пэрсаналу амбасадарства і ўсіх японскіх консуляў у Бразыліі. Памяшчэньне японскага амбасадарства занята войскам.

Удзел Славаччыны

Міністар Катлёс: «Нязначныя страты дзякуючы нямецкаму абучэньню».

(Ад уласнага прадстаўніка)

Славацкі міністар абароны, гэнэрал Катлёс, адведаў 300 славацкіх жаўнераў, якія ізноў вярнуліся на сваю бацькаўшчыну. Шмат з іх было адзначана за іх адвагу на ўсходнім фронце. У прамове міністар падаў, што ад 22 чэрвеня да 1 сакавіка пала 271 славацкіх або нямецкіх (з Славаччыны) жаўнераў, загінула 51. Гэтыя нізкія цыфры, казаў Катлёс, зьяўляюцца вынікам новае ваеннае тактыкі, якую пераняла выдатным чынам славацкая армія ад нямецкіх інструктароў.

24-III-42 пасьля цяжкой 4-ох гадовай хваробы памёр у веку 35 гадоў

сьв. † пам.

СЯРГЕЙ БОГУШ

Є. п. Сяргей Богуш у часе акупацыі Зах. Беларусі палякамі прыймаў актыўны ўдзел у беларускім культурна-адраджэнскім жыцьці і за сваю нязломную волю барацьбы супроць паняволеньня Беларускага Народу быў прасьледаваны польскай адміністрацыяй.

Дня 25-III-1942 пахаваны на праваслаўных могілках у Беластоку пры суправаджэньні радні й шматлікіх прыяцеляў і сяброў-беларусаў.

Змагару за беларускую справу Вечная Памяць!

СЯБРЫ.

Аўстралія бачыць узросшую небясьпеку

Новае японскае скупленьне флоту перад Новай Гвінэяй. Цяжкія страты аўстралійскага лятунства.

Згодна з паведамленьнем ангельскага інфармацыйнага бюро, аўстралійскія разьведвальныя лятуны заўважылі перад Новай Гвінэяй новыя японскія скупленьні флоту. Акрамя таго павядомлена аб новых японскіх паветраных атаках на востраў, зробленых раніцай у аўторак.

У сувязі з японскімі высадкамі каля Салямауа і Ляэ ў афіцыяльным камунікаце з Канбэрры заяўляецца, што невядома, як вялікія маюць быць высадзіўшыеся варожыя аддзелы.. Праўдападобна, аднак, яны «значныя». Аўстралійскае лятунства, як падаў міністар авіяцыі Дрэкфорд, пры спробе перашкодзіць японскай высадцы на Новай Гвінэі пацярпела значныя страты. Падаецца пры гэтым, што пры Салямауі і Ляэ распалажаны вызначаныя лётнішчы. Дзякуючы здабыцьцю іх японцы перацялі нашалам дарогу ад іх дагэтулішняе базы Рабуль да Порт Морэсбі.

Японскія высадкі на Новай Гвінэі ўспрыймаюцца, як выразная пагроза для паўночна-аўстралійскіх берагоў. Японія пануе цяпер над водным шляхам паміж Новай Памэраніяй і Новай Гвінэяй, каторы творыць браму да архіпэлягу Бісмарка. «Унітэд Прэсс» падае па тэлеграфу з Мальбурну, што «у Аўстраліі пасьля апошніх японскіх высадак на Новую Гвінэю адчуваюць небясьпеку нападу яшчэ мацней, чым дасюль», тым больш, што Новая Гвінэя дагэтуль заўсёды лічылася як аўстралійская зямля.

У папярэднім нумары «Новай Дарогі» праз карэктарскі недагляд у вершы М. Багдановіча «Зімой» укралася памылка: Замест «Пахаладзеўшыя стаяць» трэба чытаць «Пахаладзеўшыя дрыжаць».

Druck. Deutsche Druckerei, Bialystok.